

Analysis of the effects of social capital and rural participation in economic development with emphasis on sustainable rural livability in the central district of Jiroft City

Naser Shafieisabet ¹ , Fatemeh Karimi Marezi ²

1. (Corresponding Author) Department of Human Geography and Spatial Planning, Faculty of Earth Sciences, University Shahid Beheshti, Tehran, Iran

Email: n_shafiei@sbu.ac.ir

2. Department of Human Geography and Spatial Planning, Faculty of Earth Sciences, University Shahid Beheshti, Tehran, Iran

Email: fh.karimi.ma@sbu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

29 December 2021

Received in revised form:

26 April 2023

Accepted:

1 May 2023

Keywords:

Social Trust,
Social Participation,
Structural Equation
Modeling,
Jiroft City,
Structural Equation
Modeling.

ABSTRACT

Social capital is one of the fundamental elements for participating in developing rural economy plans. It is considered a facility and capacity for improving sustainable rural livability and provides the basis for villagers' participation and constructive interaction. The present research was conducted in 30 villages and 400 sample households using a quantitative and descriptive-analytical method based on a questionnaire. In order to provide a meaningful framework, a structural equation modeling method using Imus graphic software was used for the relationship between social capital indicators, villagers' participation in the development of village economic plans, and sustainable rural livability in the central part of Jiroft city. The research results revealed that the social cohesion index has the lowest average of 2.83 among social capital indicators, and social organization, with a value of 3.42, has the highest average. The average indicators of participation of villagers in the development of economic plans are equal to 2.85. Among the dimensions of sustainable rural livability, the economic dimension has the lowest average, 3.15, and the environmental-ecological dimension has the highest average, 3.59. In addition, the findings of the communication model of the research showed that the fit of the coefficients of the social capital path had an effect of 1.39 on the participation in the development of economic plans and on sustainable rural livability by 0.54. Based on this, the findings revealed that the path coefficient of the variables has a good fit. Thus, social capital can positively affect the villagers' ability to participate in the development of economic projects.

Cite this article: Shafieisabet, N., & Karimi Marezi, F. (2024). Analysis of the effects of social capital and rural participation in economic development with emphasis on sustainable rural livelihood in the central district of Jiroft county. *Human Geography Research Quarterly*, 56 (1), 199-213.
<http://doi.org/10.22059/JHGR.2023.336372.1008433>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

Nowadays, the sustainable viability of rural areas is greatly influenced by the social capital of the villagers. In other words, improving the dimensions and indicators of social capital provides the basis for achieving life facilities in line with sustainable rural livability. Social capital is one of the fundamental pillars for the participation of villagers in the development of economic plans and as a capacity to improve sustainable rural living, which creates the ground for the constructive participation of villagers. In other words, social capital plays an important role in the participation of villagers in developing economic plans for rural settlements. For this reason, social capital is considered a solution in rural areas to solve economic difficulties, which is effective in the participation of villagers in the process of economic development of villages. Therefore, the value and necessity of the subject require us to get a deeper scientific understanding of the effect of social capital and the participation of villagers in the development of economic plans and sustainable rural livability in the study area.

Methodology

The current research is quantitative in terms of its practical purpose, in terms of the method of carrying out survey research, and in terms of the nature of the data. In this research, the effective and effective indicators of the research were analyzed based on the hypothesis and the conceptual framework using a descriptive-analytical method. Also, the method of data collection was library and field methods. The statistical population of the research includes the number of 178 inhabited villages in the central part of Jiroft city based on the results of the census of Iran Statistics Center in 2016. To determine the random sample size, 30 villages were randomly selected to fill out the questionnaire at the village level. It should be mentioned that based on the "central limit theorem," the number of samples larger and equal to 30 from each community will be sufficient due to the normality of the distribution. Thus, the sample size calculated for random sample

households based on the "Cochran" formula with a confidence level of 95%, a pre-estimated variance of 0.25 ($0.5*0.5$), and a desired probability accuracy of 5%, the number of 352 households was calculated. The quorum was not found to complete the questionnaire since the number of sample questionnaires in several villages, according to the method, compared to the size of the households in the villages. Therefore, the number of random sample household questionnaires was increased to 400 households. Also, AMOS software was used to analyze the questions to enter the model and the structures. The measurement of the research indicators was in the form of Likert Scale options ranging from 1 very low to 5 very high.

Results and discussion

The research results revealed that among the indicators of social capital, the index of social cohesion had the lowest average of 2.83, and social organization, with a value of 3.42, had the highest average. The average indicators of participation of villagers in the development of economic plans are equal to 2.85. Among the dimensions of sustainable rural livability, the economic dimension has the lowest average, 3.15, and the environmental-ecological dimension has the highest average, 3.59. In addition, the findings of the communication model of the research showed that the fit of the coefficients of the social capital path had an effect of 1.39 on the participation in the development of economic plans and on sustainable rural livability by 0.54. Based on this, the findings revealed that the path coefficient of the variables has a good fit. Thus, social capital can positively affect the villagers' participation in the development of economic projects.

Conclusion

The literature and research findings revealed that social capital is an important factor for participation in the development of rural economy plans. In such a way, the formation of social groups by official organizations such as agricultural jihad and semi-official organizations such as Barkat Foundation and the like has effectively expanded the

network, social relations, and social trust among the villagers. The result is increased social participation and participation in economic projects in the studied villages. Therefore, the improvement of the dimensions of social capital has led to the participation of villagers in the plans and programs of economic development of rural settlements. This has resulted in the improvement of environmental-ecological, social, and economic dimensions of sustainable livability in the studied area. In general, it can be said that although the improvement of social capital indicators in the studied area has led to the participation of villagers in the development of various agricultural and non-agricultural economic projects, the local administration must provide clear training and awareness in the field of development of various rural economic plans and gain social trust to create the ground for their participation in such plans and in order to improve the dimensions of livability.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

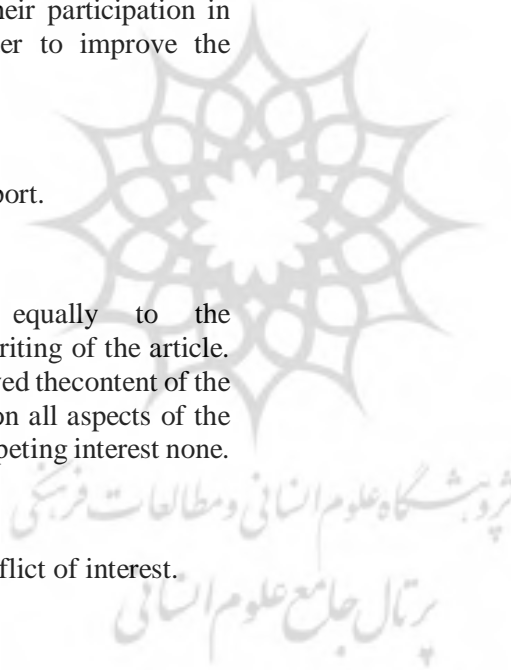
Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

اثرات سرمایه اجتماعی بر مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی در بخش مرکزی شهرستان جیرفت

ناصر شفیعی ثابت^۱ ✉، فاطمه کریمی مارزی^۲

۱- نویسنده مسئول، گروه جغرافیای انسانی و آمایش؛ دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: n_shafiei@sbu.ac.ir
۲- گروه جغرافیای انسانی و آمایش؛ دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: fh.karimi.ma@sbu.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۰/۱۰/۰۸

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۲/۰۶

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۲/۱۱

واژگان کلیدی:

اعتماد اجتماعی،
مشارکت اجتماعی،
شهرستان جیرفت،
مدل‌سازی معادلات
ساختاری.

سرمایه اجتماعی یکی از ارکان بنیادین برای مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصاد روستایی و به‌مثابه امکانات و ظرفیتی برای بهبود زیست‌پذیری پایدار روستایی بشمار می‌آید و زمینه را برای مشارکت و تعامل سازنده روستاییان فراهم می‌کند. پژوهش حاضر به روش کمی و توصیفی - تحلیلی مبتنی بر ابزار پرسشنامه در ۳۰ روستا و ۴۰۰ خانوار نمونه بررسی شد. برای ارائه چارچوب معناداری از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار ایموس گرافیک رابطه میان شاخص‌های سرمایه اجتماعی، مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی روستا و زیست‌پذیری پایدار روستایی در بخش مرکزی شهرستان جیرفت بهره گرفته شد. نتایج پژوهش آشکار ساخت، از میان شاخص‌های سرمایه اجتماعی شاخص انسجام اجتماعی با کمترین میانگین معادل ۲/۸۳ و تشکل اجتماعی با مقدار ۳/۴۲ بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده است و میانگین شاخص‌های مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی معادل ۲/۸۵ را به خود اختصاص داده است؛ و در میان ابعاد زیست‌پذیری پایدار روستایی، بعد اقتصادی با میزان ۳/۱۵ کمترین میانگین و بعد محیطی - اکولوژیک با میزان ۳/۵۹ بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده است. افزون بر این، یافته‌های مدل ارتباطی پژوهش نشان داد برآزش ضرایب مسیر سرمایه اجتماعی به میزان ۱/۳۹ بر مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی و بر زیست‌پذیری پایدار روستایی به میزان ۰/۵۴ تأثیر داشته است. بر این مبنای یافته‌ها آشکار ساخت، ضرایب مسیر متغیرها دارای برآزش مطلوب است. بدین‌سان، سرمایه اجتماعی قادر است در میان روستاییان برای مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی تأثیر مثبت به همراه داشته باشد.

استناد: شفیعی ثابت، ناصر و کریمی مارزی، فاطمه. (۱۴۰۲). اثرات سرمایه اجتماعی بر مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی در بخش مرکزی شهرستان جیرفت. *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۵۶ (۱)، ۱۹۹-۲۱۳.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2023.336372.1008433>

مقدمه

امروزه، زیست‌پذیری پایدار روستایی تا اندازه زیادی از سرمایه اجتماعی روستاییان اثرپذیراست. به سخن دیگر، بهبود ابعاد و شاخص‌های سرمایه اجتماعی زمینه را برای دستیابی به امکانات زندگی در راستای زیست‌پذیری پایدار روستایی فراهم می‌سازد (Schmaal et al., 2020). چون، سرمایه اجتماعی شرایط را برای بهبود مشارکت روستاییان در برنامه‌های پیشرفت اجتماعی - اقتصادی و محیطی - اکولوژیک زیست‌پذیری پایدار روستایی فراهم می‌کند. همچنین، اندازه خلاقیت را در سکونتگاه‌های روستایی برای زیست‌پذیری پایدار افزایش می‌دهد (Setini et al., 2020). بر این مبنای، سرمایه اجتماعی یکی از ارکان بنیادین برای مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و به‌مثابه ظرفیتی برای بهبود زیست‌پذیری پایدار روستایی بشمار می‌آید که زمینه را برای مشارکت سازنده روستاییان فراهم می‌سازد (شفیعی ثابت و خاکسار، ۱۳۹۹). به‌گونه‌ای که، بهبود سرمایه اجتماعی از راه افزایش آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی، روابط متقابل و شبکه‌های اجتماعی، اعتمادسازی و جلب مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی روستاها تأثیر بسزایی دارد. بر این مبنای، شرط لازم برای پیشرفت هر جامعه‌ای به‌ویژه جوامع روستایی، گسترش انسجام اجتماعی، بسط مشارکت و مهم‌تر از همه اعتماد دوسویه فرد و جامعه است (BagawaTula et al., 2010; Becker, 2019). به سخن دیگر، سرمایه اجتماعی نقش مهمی برای مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی بر دوش دارد (Dai, 2021). همچنین، سرمایه اجتماعی به‌مثابه مجموعه‌ای از هنجارها، روابط و شبکه‌هایی است که افراد را قادر می‌سازد تا به شکل گروهی کار کنند و بر مبنای نظریه‌های توسعه درون‌زای منطقه‌ای، عامل مهمی در توسعه اقتصاد روستاها بوده که به‌مثابه یک هنجار در برنامه‌های توسعه اقتصادی روستاها و همچنین زیست‌پذیری پایدار روستایی بشمار می‌آید (Lazaro & Terry, 2019). در این راستا، سرمایه اجتماعی یکی از ارکان بنیادین افزایش قابلیت محیط‌های زیست‌پذیر است. چون که باعث مشارکت روستاییان در فرآیند تشکیل تعاونی‌های تولید به‌گونه‌ای مستقیم و غیرمستقیم می‌تواند بر ابعاد عینی و ذهنی توسعه اقتصادی روستاها و زیست‌پذیری پایدار فضاها اثرگذار باشد (Xiao et al., 2020). بر این بنیان، سرمایه اجتماعی به‌مثابه یک راهکار در گستره روستایی برای حل دشواری‌های اقتصادی، مدنظر است که در مشارکت روستاییان در فرآیند توسعه اقتصادی روستاها اثرگذار است (Mykhailyshyn & Vasylychenko, 2020).

بر این مبنای، سرمایه اجتماعی یکی از بنیادی‌ترین بن‌مایه‌های ساختاری توسعه اقتصاد روستایی برای بهبود ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی - اکولوژیک آن بشمار می‌آید (Popovych, 2018). که از راه ارائه آموزش و آگاهی‌بخشی، اعتماد و انسجام روستاییان موجب گسترش توانمندی‌های موجود برای مشارکتشان در گفتگوها و تحت نفوذ درآوردن نهادها و سازمان‌هایی می‌شود که بر زندگی آنان اثرگذار است (Bourdieu, 2020). اما در کشورهای درحال توسعه همچون ایران بر مبنای ویژگی نظام برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری متمرکز و «حکومت - مبنای»، بسیاری از عوامل و ابعاد اجتماعی اثرگذار بر بهبود و توسعه اقتصادی و همچنین سطح زیست‌پذیری پایدار روستایی نادیده انگاشته می‌شود. بنابراین، بایسته است در طرح‌های توسعه اقتصاد روستایی به ارزشمندی سرمایه اجتماعی بیشتر نگریده شود.

نتایج پژوهش‌های گوناگون آشکار ساخت، مشارکت روستاییان برآمده از بهبود سرمایه اجتماعی، باعث ایجاد اعتماد اجتماعی، انسجام و شکل‌گیری گروه‌های اقدام محلی و شبکه ذی‌نفعان محلی شده که زمینه‌ای برای حل چالش‌های روستایی بوده است و عاملی برای مشارکت روستاییان در توسعه و موفقیت طرح‌های اقتصادی در مناطق روستایی شده است (Sisto et al., 2018). یوکوما^۲ (۲۰۰۶)، سرمایه اجتماعی را مفهومی گسترده مشتمل بر نهادها، ارتباطات، نگرش‌ها

1. State-led

2. Yokoma

و ارزش‌هایی دانسته که تعامل میان مردم را هدایت می‌کند و در توسعه اقتصادی نقش می‌آفریند. از نگاه وی سه نوع اثرگذاری سرمایه اجتماعی دربرگیرنده افزایش دسترسی به اطلاعات و کاهش هزینه آن، آسان‌سازی تصمیم‌گیری و کارگروهی و کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه اعضای جامعه است.

ازمیت^۱ (۲۰۱۱)؛ در بررسی و تحلیل سرمایه اجتماعی با رویکرد اکوسیستمی به این نتیجه رسیده است که شاخص‌های مشارکت، ارتباطی متقابل با زیست‌پذیری کانون‌های شهری دارند و از مؤلفه‌های اصلی زیست‌پذیری بشمار می‌آید. پوپوچ^۲ (۲۰۱۸)؛ سرمایه اجتماعی را عاملی تأثیرگذار در فرایند زیست‌پذیری دانسته است. اگر چه تغییر در سرمایه اجتماعی به فرایند زمانی نیاز دارد، ولی سرانجام به بهبود زیست‌پذیری پایدار فضاها می‌انجامد. شفیی ثابت و خاکسار (۱۳۹۸)؛ آشکار ساختند ایفای نقش مردم و مشارکت آن‌ها در راستای تسریع فرآیند توسعه آن‌چنان‌که باید مورد توجه قرار نگرفته است. بر این مبنای، در پژوهش‌شان رابطه میان بهبود سرمایه اجتماعی روستاییان و مشارکت آن‌ها در طرح‌های توسعه روستایی در روستاهای استان تهران را آشکار ساختند. آن‌ها دریافتند که سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت بر مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه روستایی دارد. رضانی و همکاران (۱۳۹۹)؛ در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که عملکرد درونی مدیریت محلی مبتنی بر رویکرد «حکومت‌محور» و از «بالا به پایین» موجب سرمایه اجتماعی و مشارکت نامولد و منفعلانه در محدوده مورد مطالعه شده و نتوانسته زمینه‌های ارتقای شاخص‌های سرمایه اجتماعی همچون؛ آگاهی، انسجام، تشکل، شبکه روابط، اعتماد، و بهبود مشارکت اجتماعی روستاییان را در طرح‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی روستاها فراهم آورد.

نتایج پژوهش‌های گوناگون آشکار ساخت که بهبود ابعاد سرمایه اجتماعی به‌مثابه ابزاری ایده‌آل برای بالا بردن سطح مشارکت روستاییان در فرایند توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی است. بر مبنای آنچه گفته شد، پژوهش‌های پیشین هر یک به‌گونه‌ای در چارچوب جغرافیای اجتماعی جداگانه مقوله سرمایه اجتماعی را همبسته با مقوله توسعه پایدار و یا تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی واری کرده‌اند. ولی، پژوهش‌های کم‌شماری به واکاوی سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در راستای طرح‌های توسعه اقتصادی با تأکید بر زیست‌پذیری پایدار روستایی را به‌طور هم‌زمان بررسی نموده‌اند. بنابراین، این پژوهش برای پر کردن شکاف مطالعاتی در این زمینه و پاسخگویی به پرسش‌های نوین در این راستا، اثرات سرمایه اجتماعی را بر مشارکت روستاییان در طرح‌های توسعه اقتصادی با تأکید بر زیست‌پذیری پایدار سکونتگاه‌های روستایی به‌گونه‌ای هم‌زمان واکاوی کرده است.

بر مبنای ادبیات و پیشینه موضوع، شکاف و چالشی که میان آنچه باید باشد و آنچه در روستاهای مورد مطالعه مشاهده می‌شود؛ ارزشمندی و بایستگی این پژوهش را آشکار می‌سازد. بر این بنیان، اثرگذاری سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی چالش و پرسشی است که می‌توان پاسخ آن را در درون ناحیه مورد مطالعه واکاوی کرد. افزون بر این، برنامه‌ها و طرح‌های پرشماری در زمینه فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی در ناحیه مورد مطالعه در حال انجام است. بنابراین، ارزشمندی و ضرورت موضوع ایجاب می‌کند تا شناخت علمی ژرف‌تری به موضوع اثرگذاری سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی در ناحیه مورد مطالعه به دست آوریم. چون که این نوع شناخت می‌تواند به کاهش فقر و مهاجرت، نابرابری و کاهش بی‌عدالتی و همچنین بهبود زیست‌پذیری پایدار روستایی در این ناحیه کمک نماید. همچنین، درک بهتر ابعاد سرمایه اجتماعی بر میزان مشارکت روستاییان برای کمک به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در طراحی برنامه‌هایی که برای شرکت‌کنندگان جذاب‌تر

1. Azmit

2. Popuch

باشد، بسیار مهم است.

بدین ترتیب، سؤال بنیادین پژوهش حاضر به شرح زیر است: سرمایه اجتماعی از چه راهی در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی در ناحیه مورد مطالعه اثرگذار است؟

مبانی نظری

ریشه مفهوم سرمایه اجتماعی را می‌توان در پژوهش‌های جامعه‌شناسان قرن نوزدهم همچون؛ دورکیم^۱، وبر^۲ و زیمل^۳ جست‌وجو کرد (Anthias, 2007). واژه سرمایه اجتماعی نخستین بار توسط «لیدا جادسون هانی فان»^۴ مطرح شد. سپس «بورديو»^۵، «کلمن»^۶ و «پاتنام»^۷ این مفهوم را گسترش داده‌اند. هریک از این پژوهشگران تعریف‌های پرشماری در زمینه سرمایه اجتماعی ارائه کرده‌اند که بیشتر آن‌ها این مفهوم را دربردارنده سرمایه‌هایی همانند آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، شبکه و روابط اجتماعی، تشکل اجتماعی و مشارکت اجتماعی دانسته‌اند؛ که مردم برای گشایش چالش‌های همگانی خود به کار می‌گیرند (Vasylchenko et al., 2018). از این رو، سرمایه اجتماعی را می‌توان به‌عنوان شبکه‌ای از روابط اجتماعی دانست که کنش گروهی را آسان می‌سازد. زیرا، سرمایه اجتماعی به‌مثابه یک کالای همگانی و دارایی گروهی بشمار می‌آید که در درازمدت انباشته‌شده و از راه بهبود کارایی و ظرفیت افراد و گروه‌ها، دستیابی به توسعه را آسان می‌سازد (Minamoto, 2021).

همچنین، سرمایه اجتماعی به‌مثابه یک ویژگی مثبت و یکی از پایه‌های بنیادین برای توسعه اقتصاد روستایی به کار گرفته می‌شود (Onyx & Bullen, 2018)؛ سرمایه اجتماعی به روستاییان کمک می‌کند که با هماهنگی و برقراری رابطه در انجام فعالیت‌ها و توسعه طرح‌های اقتصاد روستایی مشارکت نمایند (Putnam, 2004). به سخن دیگر، اثرگذاری سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصاد روستایی از راه سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و دولتی رخ می‌دهد. به این معنی که، سرمایه اجتماعی از راه شکل‌دهی شبکه‌های تجاری انباشته باعث افزایش همکاری اقتصادی و اعتماد میان عوامل اقتصادی است. همچنین، سرمایه اجتماعی میزان ریسک و عدم اطمینان را در فعالیتهای اقتصادی کاهش می‌دهد که این موضوع باعث تبادل اطلاعات ارزشمند همبسته با فعالیتهای اقتصادی می‌شود (Akcomak, 2009). چون که با بهبود ابعاد سرمایه اجتماعی، توسعه اقتصاد روستایی را هم در پی دارد که موجب پیشرفت در ابعاد محیطی - اکولوژیک، اقتصادی و اجتماعی زیست‌پذیری پایدار روستایی می‌شود. در ادامه برای شرح ژرف‌تر ادبیات موضوع پژوهش به واکاوی ابعاد سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان همبسته با توسعه طرح‌های اقتصادی برای بهبود زیست‌پذیری پایدار روستایی پرداخته می‌شود.

آگاهی اجتماعی، آگاهی اجتماعی یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی است. چون که آگاهی اجتماعی، یکی از شرط‌های لازم برای مشارکت است، که زمینه را برای مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصاد روستایی فراهم می‌سازد (Pasmore et al., 2019). اعتماد اجتماعی، اعتماد یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی است و زمینه‌ساز مشارکت میان اعضای گروه بشمار می‌آید. بهبود اعتماد اجتماعی میان روستاییان زمینه را برای مشارکت روستاییان و همچنین توسعه اقتصاد روستایی را امکان‌پذیر می‌سازد (شفیعی ثابت و خاکسار، ۱۳۹۸). انسجام اجتماعی، انسجام اجتماعی بر سازگاری گروهی میان اعضای

1. Emil Durkheim
2. Max Weber
3. Emil Simmel
4. Lyda Judson Hanifan, 1916
5. Pierre Bourdieu, 1997
6. James Coleman, 1998
7. Robert Putnam, 2000

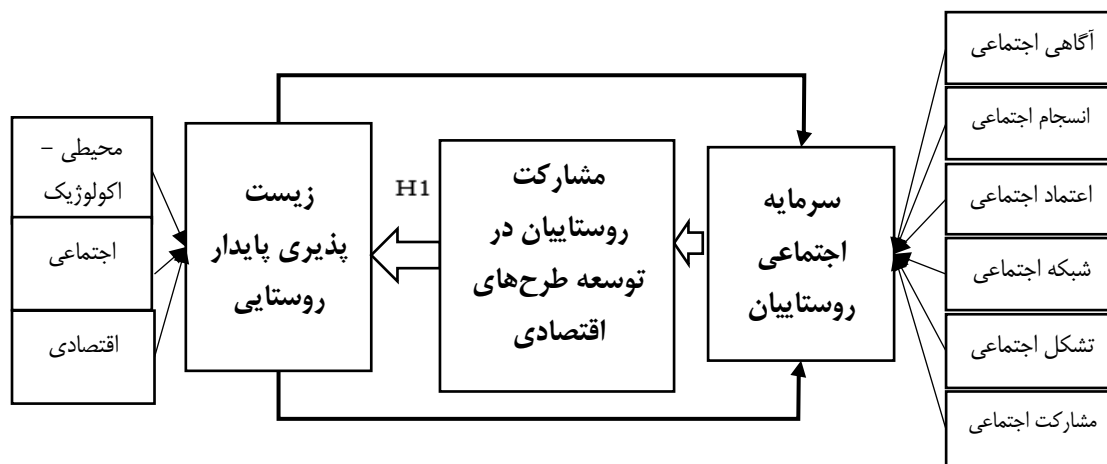
هر جامعه استوار است و باعث می‌شود تا افراد یکپارچگی خود را در توسعه طرح‌های اقتصادی حفظ کنند و برای دستیابی به آرمان مشترک خود کوشش نمایند (Rivera, 2019). شبکه و روابط اجتماعی، شبکه اجتماعی از مجموعه روابط میان افراد تشکیل می‌شود. افراد به وسیله شبکه‌های اجتماعی می‌توانند در مورد چالش‌های گوناگون با یکدیگر گفتگو کنند. هر چه شبکه‌های اجتماعی در یک جامعه درهم‌فشرده تر باشند، احتمال بیشتری وجود دارد تا ساکنان آن جامعه بتوانند برای منافع متقابل مشارکت نمایند (Cho, 2020).

تشکل اجتماعی، گروه اجتماعی متشکل از دو یا چند نفر است که با یکدیگر در ارتباط بوده، که ویژگی‌های مشابهی با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند و ویژگی‌های مشترک اعضای یک گروه اجتماعی می‌تواند دربرگیرنده دل‌بستگی‌ها، ارزش‌ها، بازنمایی‌ها، پیوندهای خویشاوندی باشد (McIntosh, 2018). بر این مبنا، گروه‌های اجتماعی می‌توانند از راه فعالیت‌های گروهی سبب توسعه طرح‌های توسعه اقتصاد روستایی شوند. مشارکت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، عامل تقویت همبستگی در شبکه‌های اجتماعی است. به گونه‌ای که حضور افراد در فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های اجتماعی در بلندمدت موجب ژرفایش روابط میان اعضای گروه‌ها، افزایش احساس زندگی، بلندنظری و آسان‌گیری می‌شود. همچنین، سبب توسعه نهادهای مدنی می‌شود (برغم‌دی، ۱۳۸۷).

سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در فراگرد زیست‌پذیری پایدار روستایی

سرمایه اجتماعی اثرگذاری مستقیم بر توسعه طرح‌های اقتصادی دارد. شبکه‌های اجتماعی باعث انسجام و اعتماد اجتماعی شده که مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی را هم به همراه دارد. به طوری که افراد به کمک سرمایه اجتماعی می‌توانند به اهداف مشترک خود دست یابند (Hammer, 2017). بنابراین، وجود سرمایه اجتماعی در جامعه باعث بالا رفتن سطوح اعتماد میان افراد و گروه‌ها و افزایش مشارکت فردی در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی خواهد شد (Robinson et al., 2002). زیست‌پذیری پایدار روستایی، به درجه تأمین ملزومات یک جامعه بر مبنای نیازها و ظرفیت‌های افراد آن جامعه بستگی دارد و بر روی تجربه انسان از مکان تمرکز نموده و این تجارب را در ظرف زمانی و مکانی مشخص مورد توجه قرار می‌دهد (Liu et al., 2017). زیست‌پذیری پایدار یک نظام مکانی است که در آن به سلامت اجتماعی، کالبدی و روانی همه ساکنانش توجه می‌شود و مکانی مناسب است که غنای فرهنگی را بازتاب می‌دهد، و اصول بنیادین که به این مفهوم استحکام می‌بخشد دربرگیرنده برابری، شأن، دسترسی، تفریح، مشارکت و قدرت بخشیدن است (Coa, 2021). بدین ترتیب، یکی از بن‌مایه‌های بنیادین در زمینه بهبود زیست‌پذیری پایدار روستایی، مشارکت مثبت و سازگار روستاییان متأثر از میزان بهبود و افزایش سرمایه اجتماعی است. چون که با گسترش مشارکت و آگاهی، و همچنین، بهره‌گیری از دانش بومی روستاییان، و شکل‌گیری نهادها و تشکل‌ها، زمینه را برای ارتباط بیش‌ازپیش میان آنان فراهم می‌سازد (Schmaal et al., 2020).

شکل ۱. چارچوب مفهومی پژوهش

فرضیه پژوهش، H1. سرمایه اجتماعی از راه بهبود مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی تأثیر مثبت دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرای پژوهش پیمایشی و بر حسب ماهیت داده‌ها، از نوع پژوهش‌های کمی است. در این پژوهش شاخص‌های اثرگذار و اثرپذیر پژوهش بر مبنای فرضیه و چارچوب مفهومی، به روش توصیفی - تحلیلی مورد واکاوی قرار گرفت. همچنین روش گردآوری داده‌ها به دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی بوده است. جامعه آماری پژوهش دربردارنده تعداد ۱۷۸ روستای دارای سکنه بخش مرکزی شهرستان جیرفت بر مبنای نتایج سرشماری مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۹۵ بوده است. برای تعیین حجم نمونه تصادفی برای پرسشنامه در سطح روستاها تعداد ۳۰ روستا به صورت تصادفی انتخاب شد. گفتنی است بر مبنای «قضیه حد مرکزی» تعداد نمونه‌های بزرگ‌تر و مساوی عدد ۳۰ از هر جامعه‌ای به دلیل نرمال بودن توزیع کافی خواهد بود (سرایی، ۱۳۸۹). بنابراین، حجم نمونه محاسبه شده برای خانوارهای نمونه تصادفی بر مبنای فرمول «کوکران» با سطح اطمینان ۹۵ درصد و پیش برآورد واریانس 0.25 ± 0.05 و دقت احتمالی مطلوب ۵ درصد، تعداد ۳۵۲ خانوار محاسبه شد. از آنجاکه تعداد نمونه پرسشنامه در تعدادی از روستاها، با توجه به روش نسبت به اندازه خانوار روستاها حدنصاب لازم را برای تکمیل پرسشنامه پیدا نکرد. بنابراین، تعداد پرسشنامه‌های خانوار نمونه تصادفی به ۴۰۰ خانوار افزایش داده شد. همچنین، برای تجزیه و تحلیل پرسش‌ها برای ورود به مدل، و تحلیل سازه‌ها از نرم‌افزار ایموس گرافیک استفاده شد. در این ارتباط برای تبیین دقیق فرضیه پژوهش و برای سنجش ابعاد سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار در سکونتگاه‌های روستایی از مطالعات پژوهشگران گوناگون بهره گرفته شد. به منظور انطباق از سؤال‌های برگرفته از پژوهش‌های پیشین با متغیرهای پژوهش، و برای مشخص شدن روایی صوری (اعتبار) این شاخص‌ها و انطباق آن‌ها با روستاهای ناحیه مورد مطالعه و درجه اهمیت مؤلفه اثرگذار و اثرپذیر پژوهش، توسط صاحب‌نظران دانشگاهی در گستره برنامه‌ریزی روستایی در سطح دانشگاه شهید بهشتی و دیگر دانشگاه‌های شهر تهران و کرمان مورد سنجش قرار گرفت. پس از دریافت نظرات آن‌ها، کارهای اصلاحی در پرسشنامه صورت گرفت. تعدادی از سؤال‌های کم‌اهمیت حذف شد. سنجش این شاخص‌ها به شکل گزینه‌های رتبه‌ای طیفی لیکرت از ۱ خیلی کم تا مقدار ۵ خیلی زیاد بود.

جدول ۱. متغیرهای پنهان و آشکار سرمایه اجتماعی

متغیر پنهان	متغیر آشکار	علائم	پژوهشگران
آگاهی اجتماعی	آگاهی روستاییان نسبت به حقوق خود	AQ1	Rossberger & Krause, 2015; Merriam-Webster, 2016; Block 2016.
	آگاهی روستاییان نسبت به سازمان‌های دولتی و غیر دولتی	AQ2	
	آگاهی روستاییان نسبت به فعالیت‌های مذهبی، اجتماعی و خیریه	AQ3	
	آگاهی روستاییان نسبت به مشارکت در فعالیت‌های مختلف روستا از	AQ4	
اعتماد اجتماعی	افزایش اعتماد روستاییان به مدارس آموزش و پرورش و فنی حرفه‌ای	ZQ1	Simmel, 1950; Newton, 2002; Rothstein & stole, 2008.
	افزایش اعتماد روستاییان به روحانی مسجد و هیئت‌های مذهبی و هیئت‌امانی محله	ZQ2	
	افزایش اعتماد روستاییان به مرکز خدمات کشاورزی سازمان‌های آموزش کشاورزی و سازمان‌های آموزش اجتماعی	ZQ3	
	افزایش اعتماد روستاییان به بنیاد مسکن	ZQ4	
انسجام اجتماعی	احترام مردم روستا نسبت به ریش سفید، اعضای شورا، دهیار و بخشدار	SQ1	Karimi moghari, 2014; Soonhee Kim, 2016; Regis, 2016; RichardL ang & MatthiasFink, 2018.
	کاهش میزان اختلاف و نزاع و درگیری میان روستاییان	SQ2	
	همبستگی و همکاری مردم روستا هنگام گرفتاری‌ها و مشکلات با روستای مجاور	SQ3	
	افزایش روحیه گذشت و فداکاری میان مردم روستا	SQ4	
شبکه و روابط اجتماعی	دیدن اقوام، همسایگان و دوستان خود	DQ1	Bakker, 2019; Rostami, 2013.
	فعالیت در گروه‌های ورزشی	DQ2	
	افزایش فعالیت شما در صندوق قرض‌الحسنه	DQ3	
	افزایش فعالیت شما در نهاد فرهنگی بسیج	DQ4	
	شرکت در مهمانی‌های گروهی	DQ5	
تشکل و گروه‌های اجتماعی	پیگیری برای شکل‌دهی تشکل‌های مختلف توسط سازمان‌های مختلف در روستا	EQ1	Lekaota, 2015; Ryser, 2018.
	شکل‌دهی تشکل تولید کشاورزی در روستا	EQ2	
	ایجاد یا گسترش فعالیت تشکل‌ها سیاسی همچون؛ بسیج، انجمن اسلامی	EQ3	
	ایجاد تشکل‌های لازم برای لایروبی گروهی قنات‌ها و نهرها و چوی آب	EQ4	
مشارکت اجتماعی	مشارکت روستاییان در کارهای گروهی، جشن و مراسم‌های دوستان و همسایگان	FQ1	Sun Ying, 2011; Yongguilu, 2011; Durga, 2013.
	مشارکت روستاییان در فعالیت‌های کشاورزی و غیر کشاورزی	FQ2	

جدول ۲. شاخص‌های مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی

متغیر پنهان	متغیر آشکار	علائم	پژوهشگران
مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی	طرح‌های جذب سرمایه‌گذاری	JQ1	Svihlova & Kubisova, 2014; Gupta & Rakesh, 2015; Robert Huckfeldt 2019; Rivera et al, 2019.
	طرح‌های اشتغال و درآمدزایی در روستا	JQ2	
	طرح شکل‌دهی صندوق اعتبارات روستایی	JQ3	
	ارائه تسهیلات و وام به روستاییان	JQ4	
	طرح‌های تولید کشاورزی	JQ5	
	طرح‌های تولید غیر کشاورزی	JQ6	
	طرح‌های تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی روستا	JQ7	
	طرح‌های سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های کشاورزی	JQ8	
	طرح‌های سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های غیر کشاورزی	JQ9	
	طرح‌های گردشگری در روستا	JQ10	

همچنین، برای سنجش ابعاد زیست پذیری پایدار روستایی در قالب ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیطی - اکولوژیک،

تعداد ۱۰ سؤال مطابق جدول (۳) مورد ارزیابی قرار گرفت.

جدول ۳. متغیرهای ابعاد زیست پذیری پایدار روستایی

متغیر پنهان	متغیر آشکار	علائم	پژوهشگران
اجتماعی	بهبود امکانات و فضای خدمات بهداشتی و درمانی، دسترسی به خدمات	YQ1	Lariz, 2019; Lestirini, 2018; Lekaota, 2015; Cahyo, 2018.
	بهبود تأمین آب شرب کشاورزی، بهبود کیفیت معابر و میدان‌ها	YQ2	
	بهبود کیفیت ساختمان‌های مدارس و تجهیزات آموزشی مدارس	YQ3	
	برگزاری کارگاه‌های مختلف برای افزایش دانش و مهارت روستاییان	YQ4	
اقتصادی	بهبود فرصت‌های شغلی و درآمد موجود در روستا	GQ1	Lestari, 2018; Huckfeldt, 2019; Cahyo, 2018.
	پیگیری و نظارت بر ارائه وام و تسهیلات مالی به خانوارهای روستایی	GQ2	
	بهبود تعداد وسایل نقلیه عمومی و ساعات کار وسایل نقلیه، ایجاد واحدهای صنعتی کوچک، صنایع دستی، گلخانه	GQ3	
محیطی-اکولوژیک	بهبود چشم‌اندازهای طبیعی و فضای سبز	WQ1	Lestari, 2018; Ryser, 2018; Cahyo, 2018.
	مقابله با رخدادهای خشک‌سالی و حوادث غیرمترقبه طبیعی و غیرطبیعی	WQ2	
	بهبود جمع‌آوری آب‌های سطحی، بهبود چشم‌انداز معابر و خیابان‌ها	WQ3	

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های پرسشنامه پژوهش حاضر، از مجموع ۴۰۰ خانوار پاسخ‌دهنده در نقاط روستایی مورد مطالعه، حدود ۵۸/۶ درصد مرد و در حدود ۴۱/۴ درصد زن بوده و بیشترین آن‌ها دارای تحصیلات بالاتر از کاردانی بودند.

تحلیل نقش مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی در ناحیه مورد مطالعه

بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل رگرسیون خطی چند متغیره برای تبیین اثرات سرمایه اجتماعی بر مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی آشکار شد که میان شاخص‌های سرمایه اجتماعی و مقوله مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی در به میزان ۰/۴۸۴ همبستگی وجود دارد. همچنین، ضریب تعیین تعدیل شده آشکار ساخت که به میزان ۲۳/۹ درصد از تغییرات مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی، از طریق ترکیب خطی شاخص‌های سرمایه اجتماعی در محدوده مورد مطالعه تبیین و پیش‌بینی شده است (جدول ۴).

جدول ۴. نتایج رگرسیون رابطه میان شاخص‌های سرمایه اجتماعی و شاخص‌های مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی

مدل	ضریب همبستگی چندگانه ۲	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تعیین تعدیل شده	اشتباه معیار
۱	۰/۴۸۴	۰/۲۳۹	۰/۲۳۰	۰/۶۳۵

همچنین مطابق یافته‌های پژوهش، بر مبنای مقدار محاسبه شده برای F ، در سطح اطمینان ۰/۰۰۰ می‌توان گفت که مجموع شاخص‌های اثرگذار متغیر مستقل سرمایه اجتماعی، به طور معناداری قادر به تبیین و پیش‌بینی میزان تغییرات شاخص‌های مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی در محدوده مورد مطالعه بوده است (جدول ۵).

جدول ۵. معناداری رگرسیون شاخص‌های سرمایه اجتماعی و شاخص‌های مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی

مدل	مجموع مربعات	df	درجه آزادی	میانگین مربعات	f	سطح معناداری
۱	۰/۰۷۵	۴	۳۸۴	۰/۸۲۷	۲/۴۲۶	۰/۰۰۰
	۱۸/۳۷۹		۳۸۴	۰/۴۳۵		
کل	۲۳/۴۵۴		۳۸۸			

سرانجام، بر مبنای ضریب استاندارد شده تأثیر شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر شاخص‌های مشارکت روستاییان در توسعه

طرح‌های اقتصادی نتایج آشکار ساخت که از میان شاخص‌های اثرگذار، تشکل اجتماعی، شبکه و روابط اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی بیشترین اثرگذاری را بر بهبود مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصاد روستایی داشته‌اند (جدول ۶).

جدول ۶. ضرایب میزان شدت اثرات شاخص‌های سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی

سطح معناداری	T	ضرایب استاندارد			شاخص‌های سرمایه اجتماعی	مدل
		β	std	B		
۰/۰۰۰	۶/۶۵۷	۰/۳۸۱	۰/۰۵۸	۰/۳۸۳	تشکل و گروه‌های اجتماعی	
۰/۰۱۸	۲/۲۷۹	۰/۱۶۷	۰/۰۶۱	۰/۱۴۱	شبکه و روابط اجتماعی	
۰/۰۰۰	۴/۷۵۲	۰/۳۴۳	۰/۰۶۱	۰/۳۹۷	اعتماد اجتماعی	
۰/۰۰۰	۵/۰۰۶	۰/۳۱۸	۰/۰۴۹	۰/۲۵۶	مشارکت اجتماعی	

همچنین، برای تبیین اثرگذاری مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست پذیری پایدار روستایی، آشکار شد که میان شاخص‌های مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست پذیری پایدار به میزان ۰/۴۳۸ همبستگی وجود دارد. همچنین، ضریب تعیین تعدیل شده نمایان ساخت که به میزان ۳۲/۷ درصد از تغییرات زیست پذیری پایدار از طریق ترکیب خطی شاخص‌های مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی در محدوده مورد مطالعه تبیین و پیش‌بینی شده است (جدول ۷).

جدول ۷. نتایج رگرسیون میان شاخص‌های مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست پذیری پایدار روستایی

مدل	ضریب همبستگی چندگانه r	ضریب تعیین (R^2)	ضریب تعیین تعدیل شده	اشتباه معیار
۱	۰/۴۳۸	۰/۳۴۱	۰/۳۲۷	۰/۵۱۷

همچنین مطابق یافته‌های پژوهش، بر اساس مقدار محاسبه شده برای F ، در سطح اطمینان ۰/۰۰۰ می‌توان گفت که مجموع شاخص‌های متغیر مشارکت در طرح‌های توسعه اقتصادی به‌طور معناداری قادر به تبیین و پیش‌بینی میزان تغییرات شاخص‌های زیست پذیری پایدار در محدوده مورد مطالعه بوده است (جدول ۸).

جدول ۸. معناداری میان شاخص‌های مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست پذیری پایدار روستایی

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	f	سطح معناداری
۱	۴۵/۱۶۲	۶	۰/۴۸۷	۲/۲۹۳	۰/۰۰۰
	۲۱/۳۱۲	۳۸۲	۰/۳۱۵		
کل		۳۸۸			

بنابراین، بر اساس ضریب استاندارد شده تأثیر شاخص‌های مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی بر زیست پذیری پایدار، آشکار شد که از میان شاخص‌های مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصادی، شاخص طرح‌های تولید کشاورزی و شاخص طرح‌های گردشگری در روستا و شاخص طرح‌های جذب سرمایه‌گذاری به ترتیب با میزان ضریب ۰/۶۱۱، ۰/۵۶۴ و ۰/۴۶۵ بیشترین اثرات را بر میزان بهبود زیست پذیری پایدار در ناحیه مورد مطالعه داشته‌اند (جدول ۹).

جدول ۹. ضرایب میزان شدت اثرات شاخص‌های مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی

سطح معناداری	T	ضریب استاندارد		شاخص‌های مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی	
		β	std B	B	std
۰/۰۰۰	۴/۰۰۸	۰/۴۶۵	۰/۰۷۳	۰/۲۷۳	طرح‌های جذب سرمایه‌گذاری
۰/۰۰۰	۲/۴۳۱	۰/۰۶۷	۰/۰۴۸	۰/۲۶۸	طرح‌های اشتغال و درآمدزایی در روستا
۰/۰۰۰	۵/۳۱۹	۰/۳۴۳	۰/۰۵۷	۰/۳۵۶	طرح شکل‌دهی صندوق اعتبارات روستایی
۰/۰۰۶	۲/۲۷۱	۰/۳۸۷	۰/۰۷۴	۰/۳۹۱	ارائه تسهیلات و وام به روستاییان
۰/۰۰۰	۰/۰۷۵	۰/۶۱۱	۰/۰۶۴	۰/۵۲۱	طرح‌های تولید کشاورزی
۰/۰۲۱	۴/۵۹۲	۰/۳۶۷	۰/۰۴۳	۰/۴۳۱	طرح‌های تولید غیر کشاورزی
۰/۰۰۰	۲/۳۲۷	۰/۲۴۲	۰/۰۳۹	۰/۲۵۴	طرح‌های تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی روستا
۰/۰۰۰	۵/۰۸۶	۰/۴۴۲	۰/۰۷۱	۰/۴۳۹	طرح‌های سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های کشاورزی
۰/۰۳۹	۲/۲۳۹	۰/۲۸۷	۰/۰۵۵	۰/۳۶۴	طرح‌های سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های غیر کشاورزی
۰/۰۲۱	۶/۵۴۳	۰/۵۶۴	۰/۰۶۵	۰/۵۱۱	طرح‌های گردشگری در روستا

مدل

تحلیل مدل‌سازی معادلات ساختاری

در آغاز سه مدل تحلیل عاملی تأییدی (CFA) برای ایجاد و سنجش ۶ شاخص سرمایه اجتماعی و ۱۰ شاخص مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و ۳ شاخص زیست‌پذیری پایدار روستایی در محیط نرم‌افزار Amos Graphic ترسیم و تحلیل شدند. بر این مبنای یک مدل اندازه‌گیری جزئی از مدل معادله ساختاری است که نحوه سنجش یک متغیر پنهان را با استفاده از دو یا تعداد بیشتری متغیر مشاهده تعریف می‌کند که در اینجا متغیرهای سرمایه اجتماعی، مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی متغیرهای پنهان هستند.

بر این بنیان، برای سنجش ژرف‌تر اثرگذاری سرمایه اجتماعی بر مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و ابعاد زیست‌پذیری پایدار روستایی و برای تعیین ژرف‌تر ارتباط میان متغیرها با استفاده از ۳ مؤلفه تحلیل (CFA) انجام شد، به‌گونه‌ای که شکل (۲ تا ۴) نمودار مسیر این ۳ مؤلفه را نشان می‌دهد و برآورد استاندارد ضرایب مسیر هر کدام از این مؤلفه‌ها در جدول‌های (۱۰ تا ۱۲) آمده است؛ که بر مبنای شاخص‌های برازندگی، دامنه پذیرش هریک از شاخص‌های برازش در جدول (۱۰) ارائه شده است. یافته‌ها حاکی از آن است؛ ضرایب مسیر متغیرها دارای برازش مطلوب است.

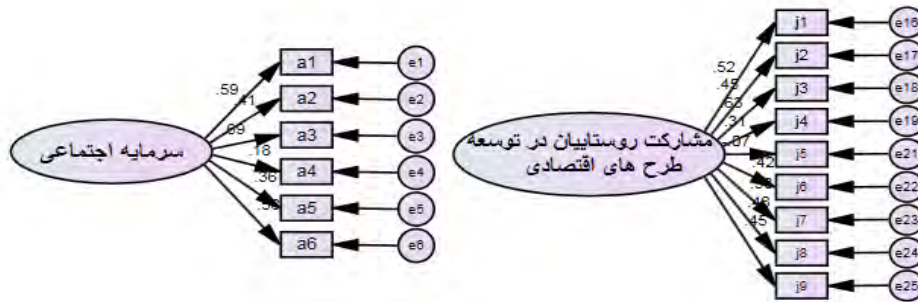
جدول ۱۰. شاخص‌های برازندگی مدل

شاخص	شاخص‌های برازش مطلق			شاخص‌های برازش تطبیقی				شاخص‌های برازش مقتصد			
	AGFI	GFI	Chi Square	AGFI	CFI	IFI	NFI	RMSEA	CMIN/df	PNFI	RFI
دامنه پذیرش	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	> ۰/۰۵	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	> ۰/۰۵	۱-۳	> ۰/۰۵	> ۰/۰۹

جدول ۱۱. شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست‌پذیری پایدار روستایی

نام شاخص	اختصار	سرمایه اجتماعی	مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی		زیست‌پذیری پایدار	ملاک	تفسیر
			میزان	میزان			
شاخص نیکویی برازش تعدیل‌شده	AGFI	۰/۹۲۲	۰/۹۲۲	۰/۹۱۴	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب	
شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۳	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب	
شاخص سطح پوشش کای دو	Chi Square	۰/۸۲۸	۰/۸۴۶	۰/۸۹۷	بیشتر از ۰/۰۵	برازش مطلوب	
شاخص برازش فزاینده	IFI	۰/۶۲	۰/۴۸	۰/۷۳	بین ۱-۰	برازش مطلوب	
شاخص برازش نسبی	RFI	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۹۵	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب	

شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۵	۰/۹۵	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۷	۰/۹۳	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
کای مربع بهنجار شده	CMIN/df	۲/۱۴	۲/۱۴	بین ۱-۳	برازش مطلوب
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۷۲۱	۰/۸۲۶	بیشتر از ۰/۰۵	برازش مطلوب
شاخص برازش مقصد هنجار شده	PNFI	۰/۵۲۳	۰/۴۲۳	بیشتر از ۰/۰۵	برازش مطلوب

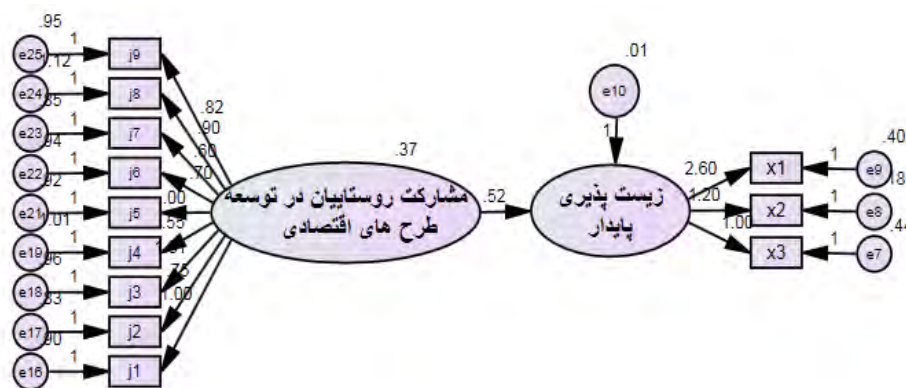
شکل ۲. برآورد استاندارد مدل های عاملی تأییدی برای اعتبار سنجی

جدول ۱۲. شاخص های برازش مدل اندازه گیری

نام شاخص	اختصار	میزان	ملاک	تفسیر
شاخص نیکویی برازش تعدیل شده	AGFI	۰/۹۹۲	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
شاخص سطح پوشش کای دو	Chi Square	۰/۹۴۵	بیشتر از ۰/۰۵	برازش مطلوب
شاخص برازش فزاینده	IFI	۰/۴۸	بین ۱-۰	برازش مطلوب
شاخص برازش نسبی	RFI	۰/۹۵	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
شاخص برازش تطبیقی	CFA	۰/۹۷	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۳	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
کای مربع بهنجار شده	CMIN/df	۲/۱۴	بین ۱-۳	برازش مطلوب
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۶۲۵	بیشتر از ۰/۰۵	برازش مطلوب
شاخص برازش مقصد هنجار شده	PNFI	۰/۴۲۳	بیشتر از ۰/۰۵	برازش مطلوب

شکل ۳. برآوردهای غیراستاندارد ضرایب مسیر در مدل ساختاری سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در توسعه طرح های اقتصادی

شکل ۴. برآوردهای غیراستاندارد ضرایب مسیر در مدل ساختاری مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست پذیری پایدار روستایی

برای برازش کلیت اندازه‌گیری متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش، مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی برازش مدل از منابع مستند استخراج (قاسمی، ۱۳۸۹) و مقادیر محاسبه‌شده با معیارهای پیشنهادی تطبیق داده شد. بر این مبنای، اثرگذاری متغیرهای مستقل بر وابسته در چارچوب اثرات سرمایه اجتماعی، مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست پذیری پایدار طراحی شد. در مدل‌سازی معادلات ساختاری با تأکید بر نرم‌افزار ایموس؛ برای شناخت میزان همخوانی داده‌های تجربی و مدل نظری از شاخص‌ها و معیارهایی استفاده می‌شود، که به آن‌ها شاخص نیکویی برازش می‌گویند. بر این بنیان، از شاخص‌های ناهمسانی برای دستیابی به اطمینان از نیکویی برازش استفاده می‌شود. همچنین، برای تعیین برازش مدل از شاخص‌های برازش مطلق و تطبیقی استفاده شد. به‌گونه‌ای که دو شاخص AGFI و GFI هرچه به یکدیگر نزدیک‌تر باشند برازش کامل مدل را بیشتر نشان می‌دهند و کم بودن شاخص RMSEA (کمتر از ۰/۰۸) به منزله مطلوبیت برازش مدل است. بنابراین، یافته‌ها نمایانگر آن است که بهبود اثرات ابعاد سرمایه اجتماعی بر مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی اثرگذار بوده؛ و بنابراین بر بهبود زیست پذیری پایدار روستایی اثرگذاری مثبت داشته است.

بحث

روی هم‌رفته، یافته‌های حاصل از مدل معادلات ساختاری پژوهش نشان داد برازش مسیر سرمایه اجتماعی به میزان ۱/۳۹ بر مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و بر زیست پذیری پایدار روستایی به میزان ۰/۵۴ تأثیر داشته است. همچنین، میان شاخص‌های سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی رابطه مثبت و معناداری مشاهده شد. بنابراین، بهبود ابعاد سرمایه اجتماعی همچون شبکه و روابط، اعتماد و مشارکت اجتماعی تضمین‌کننده مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و بهبود ابعاد زیست پذیری پایدار روستایی در ناحیه مورد مطالعه بوده است. این پی‌آیند با یافته‌های شفیع و خاکسار (۱۳۹۸) و پوپوچ (۲۰۱۸) که در پژوهش خود دریافتند که شاخص‌های سرمایه اجتماعی اثرات مثبت و معناداری بر توسعه پایدار روستایی دارد؛ و روستاهای برخوردار از سرمایه اجتماعی بیشتر، از سطح توسعه بهتری برخوردار هستند. افزون بر این، سرمایه اجتماعی عاملی تأثیرگذار در فرایند زیست پذیری است اگر چه تغییر در سرمایه اجتماعی به فرایند زمانی نیاز دارد اما در نهایت به بهبود ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیطی - اکولوژیک زیست پذیری پایدار فضاهای اجتماعی منجر می‌شود. همسویی دارد. همچنین، یافته‌های این پژوهش نمایانگر آن است که با وجود تأثیر مثبت شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی و زیست پذیری پایدار روستایی، ولی چنان که گفته شد، سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های

اقتصادی برای بهبود ابعاد زیست پذیری پایدار روستایی همچنان در سطح پایین ارزیابی می‌شوند. به گونه‌ای که با وجود بهبود ابعاد سرمایه اجتماعی هنوز روستاییان در ناحیه مورد مطالعه از همه ظرفیت‌ها برای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی بهره نمی‌گیرند.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر به واکاوی اثرات سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های اقتصادی با تأکید بر زیست پذیری پایدار روستایی پرداخته است. در این راستا، بر مبنای ادبیات موضوع و یافته‌های پژوهش آشکار شد که سرمایه اجتماعی به مثابه عاملی مهم برای مشارکت در توسعه طرح‌های اقتصاد روستایی بشمار می‌آید. به گونه‌ای که شکل‌دهی گروه‌های اجتماعی به وسیله سازمان‌های رسمی همچون جهاد کشاورزی و نیمه رسمی همچون بنیاد برکت، کمیته امداد، بسیج و همانند آن در گسترش شبکه و روابط اجتماعی، اعتماد اجتماعی میان روستاییان اثرگذار بوده که پی آیند آن افزایش مشارکت اجتماعی و مشارکت در طرح‌های اقتصادی در روستاهای مورد مطالعه همچون طرح‌های دامداری و مرغداری، طرح‌های گسترش محصولات گلخانه‌ای، گیاهان دارویی و همانند آن؛ و مشارکت در طرح‌های اقتصادی غیر کشاورزی همچون فعالیت‌های کارگاهی - هنری، صنایع دستی خانگی، فرش بافی، گلدوزی، گلیم بافی، جاجیم بافی، معرق کاری، کامپیوتر، حسابداری، خیاطی، چرم‌دوزی و همانند آن؛ و مشارکت در طرح‌های اقتصادی برای ایجاد و گسترش خانه‌های بوم گردی برای فعالیت‌های گردشگری و مراکز پذیرایی در روستاهای مورد مطالعه در پی داشته است. به طوری که، بهبود ابعاد سرمایه اجتماعی موجب مشارکت روستاییان در طرح‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی شده؛ که پی آیند آن بهبود ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی و اقتصادی زیست پذیری پایدار در ناحیه مورد مطالعه شده است. به سخن دیگر، اگرچه در ناحیه مورد مطالعه بهبود شاخص‌های سرمایه اجتماعی موجب مشارکت روستاییان در توسعه طرح‌های گوناگون اقتصادی کشاورزی و غیر کشاورزی شده است؛ ولی بایسته است، مدیریت محلی با ارائه آموزش‌ها و آگاهی بخشی شفاف در زمینه توسعه طرح‌های اقتصادی گوناگون روستایی و جلب اعتماد اجتماعی زمینه را برای مشارکت بیش از پیش آنان در این گونه طرح‌ها و در راستای بهبود ابعاد زیست پذیری پایدار فراهم آورد.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- برغمدی، هادی. (۱۳۸۷). تأثیر تخریب محله غربت بر سرمایه اجتماعی اهالی محله خاک سفید. *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ۷(۲۸)، ۲۸۳ - ۲۶۳.
- رضانی، لایین؛ رحمانی، بیژن و شفییعی ثابت، ناصر. (۱۳۹۹). نقش مدیریت محلی در ارتقای سرمایه اجتماعی و مشارکت روستاییان در اقتصاد روستایی (مورد مطالعه: شهرستان بانه). *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۹(۳۲)، ۴۳-۶۴.
- سرای، حسن. (۱۳۸۹). *مقدمه‌ای بر نمونه‌گیری تحقیق*. چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت.
- شفییعی ثابت، ناصر و خاکسار، سوگند. (۱۳۹۸). تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه روستایی با نقش میانجی اثرات ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها، *پژوهش‌های روستایی*، ۲ (۱۰)، ۲۵۸-۲۷۵.
- <https://doi.org/10.1080/03623319.2020.1782649>
- قاسمی، وحید. (۱۳۸۹). *مدل سازی معادله ساختاری با کاربرد AMOS Graphics* تهران: انتشارات جامعه شناسان.

مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری نفوس و مسکن شهرستان جیرفت، سال (۱۳۹۵). www.amar.org.ir

References

- Akçomak, I. S., & Ter Weel, B. (2009). Social capital, innovation and growth: Evidence from Europe. *European Economic Review*, 53(5), 544-567. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2008.10.001>
- Anthias, F. (2007). Ethnic ties: Social capital and the question of mobilisability. *The Sociological Review*, 55(4), 788-805. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2007.00752>
- Becker, J., Paton, D., Hudson-Doyle, E., & Johnston, D. (2019). Stakeholders' perspectives of social capital in informing the development of neighborhood-based disaster resilience measurements. *Journal of Applied Social Science*, 13(1), 26-57. <https://doi.org/10.1177/1936724419827987>
- Bourdieu, Pierre. (2020). Haute couture and haute culture *Fashion Theory* (pp. 46-52). <https://doi.org/10.4324/9781003060963>
- Bhagavatula, S., Elfring, T., Van Tilburg, A., & Van De Bunt, G. G. (2010). How social and humancapital influence opportunity recognition and resource mobilization in India's handloomindustry. *Journal of Business Venturing*, 25(3), 245-260. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2008.10.006>
- Cho, I. S. (2022). Fostering Community Bonding in High Density Habitations. *Future Urban Habitation: Transdisciplinary Perspectives, Conceptions, and Designs*, 149-163. <https://doi.org/10.1002/9781119734895.ch7>
- Cao, Y. (2021). Urban livability: Agent-based simulation, assessment, and interpretation for the case of Futian District, Shenzhen. *Journal of Cleaner Production*, 320, 128662. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.128662>
- Dai, L. (2021). *Social Cohesion in Rapidly Urbanizing Peri-urban Neighbourhoods: An Examination of Panyu District, Guangzhou City, China* (Doctoral dissertation, University of Sheffield).
- Hammer, J., & Pivo, G. (2017). The triple bottom line and sustainable economic development theory and practice. *Economic Development Quarterly*, 31(1), 25-36. <https://doi.org/10.1177/0891242416674808>
- Liu, J., Nijkamp, P., Huang, X., & Lin, D. (2017). Urban livability and tourism development in China: Analysis of sustainable development by means of spatial panel data. *Habitat international*, 68, 99-107. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2017.02.005>
- Lázaro, J. C. (2019). Social innovation and the promotion of local economic development. *Innovation & Management Review*, 16(1), 55-71. <https://doi.org/10.1108/INMR-10-2018-0074>
- McIntosh, C., Alegría, T., Ordóñez, G., & Zenteno, R. (2018). The neighborhood impacts of local infrastructure investment: Evidence from urban Mexico. *American Economic Journal: Applied Economics*, 10(3), 263-286. <https://doi.org/10.1257/app.10.3>
- Mykhailyshyn, L., & Vasylenko, S. (2020). Why do developed economies become vulnerable to economic cycles?. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 7(3), 156-162. <https://doi.org/10.15330/jpnu.7.3.156-162>
- Minamoto, Y. (2021). The impacts of social capital on rural household's income: empirical evidence from rural Vietnam. *Journal of International Economics and Management*, 21(2), 24-46. <https://doi.org/10.38203/jiem.021.2.0027>
- Onyx, J., & Bullen, P. (2018). Measuring social capital in five communities. *The journal of applied behavioral science*, 36(1), 23-42. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-8163-5>
- Popovych, A. (2018). Social Capital and Rural Development. *TOURISM & Popovych, Andriy. (2018). Social Capital and Rural Development. Tourism & Development Studies*, 323. <http://doi.org/10.5281/zenodo.2577370>
- Putnam, R. D. (2004, March). Education, diversity, social cohesion and "social capital". pp. 2-7. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2019.101356>
- Rivera, M., Knickel, K., María Díaz Puente, J., & Afonso, A. (2019). The role of social capital in agricultural and rural development: lessons learnt from case studies in seven countries. *Sociologia Ruralis*, 59(1), 66-91. <https://doi.org/10.1111/soru.12218>

- Setini, M., Yasa, N. N. K., Supartha, I. W. G., Giantari, I. G. A. K., & Rajjani, I. (2020). The passway of women entrepreneurship: Starting from social capital with open innovation, through to knowledge sharing and innovative performance. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 6(2), 25. <https://doi.org/10.3390/joitmc6020025>
- Sisto, R., Lopolito, A., & Van Vliet, M. (2018). Stakeholder participation in planning rural development strategies: Using backcasting to support Local Action Groups in complying with CLLD requirements. *Land use policy*, 70, 442-450. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.11.022>
- Xiao, T., Lyu, S., Sun, J., & Zhao, R. (2020). The relationship between social capital and depressive symptoms among the elderly in China: the mediating role of life satisfaction. *Risk Management and Healthcare Policy*, 205-213. <https://doi.org/10.2147/RMHP.S247355>
- Barghamdi, H. (2007), the effect of the destruction of Ghorbart neighborhood on the social capital of the residents of Khak Sefid neighborhood, *social welfare scientific-research quarterly*, 7(28), 263-283. [In Persian].
- Ramezani, L., Rahmani, B., & Shafiei, N. (2019). The role of local management in promoting social capital and the participation of villagers in the rural economy (case study: Baneh city), *Journal of Space Economy & Rural Developmen*, 9(36), 43-64. [In Persian].
- Shafiei, S. N., & Khaksar, S. (2020). The performance of local government, social capital and participation of villagers in sustainable rural development. *The Social Science Journal*, 1-29. <https://doi.org/10.1080/03623319.2020.1782649>. [In Persian].
- Statistics Center of Iran, Detailed Results of Population and Housing Census of Jiroft, (2015). www.amar.org.ir. [In Persian].
- Saraei, H. (2010). *An introduction to research sampling*. samt printed, second edition, Tehran. [In Persian].
- Ghasemi, V. (2010). *Structural equation modeling using AMOS Graghics*. Tehran: Sociologists Publications. [In Persian].

